

• **רמב"ן ויקרא פרק כג פסוק כד**

(כד) יהיה לכם שבתון - שיהיה יום שבייתה לנוח בו. ואמרו רבותינו (שבת כד ב) **שבתון עשה הוא**. והנה העושה מלאכה ב"ט עובר בלאו ועשה, והשובת בו מקיים עשה. ועל דעתם, המועדות כולם הוקשו זה לזה, כי לא נאמר שבתון בחג המצות ולא בעצרת. ובמכילתא (בא ט) ראיתי בפרשת החדש, ושמרתם את היום הזה (שמות יב יז) למה נאמר, והלא כבר נאמר כל מלאכה לא יעשה בהם (שם פסוק טז), אין לי אלא דברים שהן משום מלאכה, דברים שהן משום שבות מנין, תלמוד לומר ושמרתם את היום הזה להביא דברים שהן משום שבות. יכול אף חולו של מועד יהא אסור משום שבות, והדין נותן, תלמוד לומר ביום הראשון שבתון (להלן כט לט). **והנה ידרשו "שבתון" לשבות בו לגמרי אפילו מדברים שאינן מאבות מלאכות ותולדותיהן:**

אבל לא נתברר לי זה, שאם תאמר שהוא אסמכתא מה טעם שיאמרו בלשון הזה, כי "שבות" בלשונם נאמר לעולם על של דבריהם, והאיך יתכן לומר דברים שהן אסורין משום שבות של דבריהם מנין שיהו אסורין מן הכתוב, ודרך האסמכתות לשנות שהם מן התורה לא שיאמרו דבר זה שהוא מדברי סופרים מנין מן התורה, אבל היה לו לומר דברים שאינן מלאכה מנין תלמוד לומר שבתון. ונראה לי שהמדרש הזה לומר שנצטוינו מן התורה להיות לנו מנוחה ב"ט אפילו מדברים שאינן מלאכה, לא שיטרח כל היום למדוד התבואות ולשקול הפירות והמתנות ולמלא החביות יין, ולפנות הכלים וגם האבנים מבית לבית וממקום למקום, ואם היתה עיר מוקפת חומה ודלתות נעולות בלילה יהיו עומסים על החמורים ואף יין וענבים ותאנים וכל משא יביאו ב"ט ויהיה השוק מלא לכל מקח וממכר, ותהיה החנות פתוחה והחנוני מקיף והשלחנים על שלחנם והזהובים לפניהם, ויהיו הפועלים משכימין למלאכתן ומשכירין עצמם כחול לדברים אלו וכיוצא בהן, והותרו הימים הטובים האלו ואפילו השבת עצמה שבכל זה אין בהם משום מלאכה, לכך אמרה תורה "שבתון" שיהיה יום שבייתה ומנוחה לא יום טורח. וזהו פירוש טוב ויפה:

ואחרי כן ראיתי במכילתא אחריתי דרבי שמעון בן יוחאי (יב טז) ששנו בה לשון אחר, אין לי אלא מלאכה שחייבין על מינה חטאת, מלאכה שאין חייבין על מינה חטאת מנין, שאין עולין באילן ולא רוכבים על גבי בהמה ולא שטין על פני המים ולא מספקים ולא מטפחין, תלמוד לומר כל מלאכה. אין לי אלא ברשות, במצוה מנין, שאין מקדישין ואין מעריכין ואין מחרימין ואין מגביהין תרומה ומעשרות, תלמוד לומר שבתון, שבות. וכענין זה היא שנויה בת"כ (אחרי פרק ז ט) ביום הכפורים. ואף על פי שאלו הברייתות חלוקות בלשון ובמדרשיהן, שמא לדבר אחד נתכוונו, להביא אסמכתא לשבות דרבנן. ומכל מקום בין שיהיה פירוש הברייתא הראשונה כמו שאמרנו, או שהן כולן אסמכתות, אבל פירוש "שבתון" כך הוא שתהיה לנו מנוחה מן הטורח והעמל כמו שביארנו, והוא ענין הגון וטוב מאד:

והנה הזוהר על המלאכות בשבת בלאו ועונש כרת ומיתה והטרחים והעמל בעשה הזה, ובי"ט המלאכה בלאו והטורח בעשה. וממנו אמר הנביא (ישעיה נח יג) מעשות דרכיך ממצוא חפצך ודבר דבר. וכן שבת שבתון יהיה לארץ (להלן כה ד), שבת של מנוחה, שלא יחרוש ולא יעבוד אותה כלל. וזהו מה שדרשו שאין בחולו של מועד משום שבות. וזה מן התורה, שאלו מדבריהם כל דבר שאינו עושה אינו אומר לגוי ועושה (מו"ק יב א), שאפילו בשבות דאמירה החמירו בה:

• **רמב"ם הלכות שבת פרק כא הלכה א**

נאמר בתורה (שמות כ"ג) תשבות אפילו מדברים שאינן מלאכה חייב לשבות מהן, ודברים הרבה הן שאסרו חכמים משום שבות, מהן דברים אסורים מפני שהן דומים למלאכות ומהן דברים אסורים גזרה שמא יבוא מהן איסור סקילה, ואלו הן וכו'.

מגיד משנה הלכות שבת פרק כא הלכה א

[א] נאמר בתורה תשבות אפי' מדברים וכו'. כוונת רבינו היא שהתורה אסרה פרטי המלאכות המבוארות ע"פ הדרך שנתבארו עניניהן ושיעוריהן ועדיין היה אדם יכול להיות עמל בדברים שאינן מלאכות כל היום לכך אמרה תורה תשבות. וכ"כ הרמב"ן ז"ל בפירוש התורה שלו ובאו חכמים ואסרו הרבה דברים. או תהיה כוונת רבינו שיש לשבותין של דבריהם סמך מן התורה מתשבות. וזה דרך הברייתות שבמכילתא:

ע' קרית מלך שם דציין מקור לזה, נאמר בתורה תשבות אפילו מדברים כו', עי' תו"כ אחרי סוף פרק ז' מנין שלא יעלה באילן כו' ת"ל שבתון שבות.

• **שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ה סימן כ**

אבל הא איכא עשה דוביום השביעי תשבות (שמות כ"ג, י"ב) שכתב הרמב"ם ברפ"א שביתה בשביעי ממלאכה מצוות עשה שנאמר וביום השביעי תשבות. שמסתבר שהעשה אינו דווקא על גדרי המלאכה דחייב סקילה וחסאת, אלא אף על דברים של היתר שלא יטרח בהו שלא לצורך עתה, כמו לקבץ האבנים שנמצאים בחצרו שהוא רה"י, ואף בביתו. וגם אף כשהוא לצורך היום, כשהוא טירחא גדולה לפני איש אחד, ודרך לעשות זה בשניים, יהיה אסור לעשות זה בעצמו. ועיין ברמב"ם רפכ"א, שכתב נאמר בתורה תשבות, אפילו מדברים שאינן מלאכה חייב לשבות מהן, שפשוט משמע לע"ד מה שכתבתי, דאף מדברים שלא שייכי כלל לחשיבות מלאכה חייב לשבות מהן, היינו שלא יעשה יותר מכפי הצורך בכלל. ואף כפי הצורך אסור לאחד לעשות יותר מכפי הראוי לאדם לעשות, אפילו כשיש לו כח לזה, וכ"ש כשאין לו כח. וגם מסתבר שאסור לאדם גם כפי הראוי לאדם לעשות, אלא דווקא פחות מהדרך לאדם אחד לעשות בימות החול, שיהא ניכר שהוא שובת. ואח"כ כתב עוד, שגם חכמים אסרו הרבה דברים משום שבות, שהתחיל לפורטם עד סוף פכ"ד. ולא כתב ביאור ופרטי דינים על מה שנאסר בעשה דתשבות, בהוספה על איסורי מלאכות, משום שלא חסר באור. וגם הוא כהקדמה על איסורי שבות דרבנן, שבשביל עשה זו שייך יותר לאסור כל איסורי שבות דרבנן. וזהו נראה גם בכוונת המ"מ בפירוש דברי הרמב"ם, במה שכתב כוונת רבינו היא שעד עתה ביאר מה שהתורה אסרה פרטי המלאכות המבוארות ע"פ הדרך שנתבארו עניניהן ושיעוריהן, היינו להתחייב סקילה במזיד והתראה, וכרת בלא התראה, וקרבן חטאת בשוגג, ועדיין היה אדם יכול להיות עמל בדברים שאינן מלאכות כל היום, לכך אמרה תורה תשבות היינו שלא יעמול אפילו בדברים שאינן מלאכות, ואפילו בדברים המותרים לגמרי והוא כדבארתי.

ומש"כ המ"מ וכן כתב הרמב"ן בפירוש התורה שלו, לא ידוע לי בבירור. אבל אפשר שהוא על מש"כ הרמב"ן על קרא דזכור לקדשו, וטעם לקדשו, שיהא זכרונו בו להיותו קודש בעינינו, כמו שאמר לקדוש ה' מכובד, והטעם שתהא השביתה בעינינו בעבור שהוא יום קדוש להיפנות בו מעיסקי המחשבות בהבלי הזמנים, ולתת בו עונג לנפשנו בדרכי ה', וללכת אל החכמים. דלהיפנות בו מעיסקי המחשבות, הוא משמעותו פניו גם מדברים המותרים. וגם איתא יותר מפורש, אבל בדרך אגב, בקרא אחרינא, דהוא בקרא דקדושים תהיו. דאחר שגמר לבאר פירושו במצוות קדושים תהיו, שבתו"כ איתא שפרושים תהיו שהוא מצוה כללית על האדם להתנהג אף בדברים המותרים בפרישות, שלא יהיה נבל ברשות התורה, שימעט בתאוותיו אף במותר, בין במשגל עם אישתו בין בעניני אכילה ושתיה מין, ומאכילה הגסה ומן הדבור הנמאס, וכה"ג בכל דבר, הביא דוגמאות שמצינו כעין פירוש זה בעניני ממון, אחר אזהרת פרטי דינים וכל משא ומתן שבין בני אדם, לא תגנוב ולא תגזול ולא תונו ושאר האזהרות, אמר בכלל, ועשית הישר, שיכניס בעשה היושר והשווייה וכל לפני משורת הדין לרצון חבריו, ומצינו כן בענין השבת, אסר המלאכות בלאו, והטרחים בעשה כללי שנאמר תשבות. הרי מפורש שסובר דבעשה דוביום השביעי תשבות, הוא איסור עשה, לבד מעל איסורי המלאכות גם איסור עשה על טירחא בדברים המותרים, ולא ביאר אימתי הוא, ופשוט שהוא כדביארתי. ומסיק המ"מ דמש"כ הרמב"ם אחר זה, ודברים הרבה הן שאסרו חכמים משום שבות, היינו שכתב הרמב"ם שלבד מה שהוא בכלל איסור העשה דתשבות, איכא דברים שאסרו חכמים משום שבות משני ענינים, יש שהוא מפני שדומין למלאכות, ויש מגזירה שמא יבא מהן לאיסור סקילה. וכו'

ועיין בלח"מ, שלפי' ראשון אסורין מיני שבות מדאורייתא באיסור העשה דתשבות. דהוא כדמצינו באיסורי מלאכה דחווה"מ שנאסרו מה"ת, ונמסר הדבר לחכמים. ולפי' השני לא נאסר מה"ת, אפילו בעשה זו, אלא המלאכות גמורות שנאסרו בלאו וכרת וסקילה, אבל חכמים סמכו על קרא זה לאסור מה שאסרו השבותין. וכו' אבל כוונת המ"מ בפירוש הראשון הוא ברור כדפירשתי כפשטות לשונו.

• **חידושי הריטב"א מסכת ראש השנה דף לב עמוד ב**

ויש שואלין אם כן היאך לא אסרו תקיעת שופר משום שבות, וכו' וברם צריך את למידע דכל מאי דאמרינן בכל דוכתא שבות דרבנן לאו למימרא שאין לנו שבות מן התורה כלל, דא"כ נמצאת שבת כחול מן התורה שהחננויות פתוחות ואוצרות תבואה ויין, ומטלטלין חפצים מבית לבית דרך כרמלית ומודדין ושוקלין ומונין, ואינו בדין שאסרה תורה הוצאה כגרוגרת והתירה העמל הגדול הזה שא"כ אין זה יום מנוחה, אלא כך עיקרן של דברים כי בכלל מצות עשה שבות של תורה לשבות ממלאכות יש לשבות מכל שבות דרך כלל שלא לעשות שבת כחול, אבל בכל פרט ופרט כי עביד ל' זהיר באידך דלא הוי שבת כחול הוי שבות דרבנן, נמצא שיש לשבות עיקר מן התורה, ולפיכך

רכיבת אופניים ו"סוקערס" בשבת וענין עובדין דחול ועשה דשבתון

העמידו בו חכמים דבריהם במקומות הרבה לדחות מצוה של תורה, וזו מרגליות שבידינו מרבינו הרמב"ן מפי מורינו ז"ל.

• ש"ת חתם סופר חלק ה - השמטות סימן קצה

נדרשתי לאשר שאלוני אלופי יהודא נגידי אצילי בני ישראל דק"ק ווערדיין שאלות אלו, א' להודיע עונש המחלל שבת, ב' אם הפותח חנותו בשבת ומוכר ולוקח אם הוא בכלל מחללי שבת או אם יש לחלק בין פותח חנות כולו או רק מקצתו, ג' המשתתף עם הנכרי מה דינו בשבת, ד' אם נמצא בקהלתנו ק"ק פ"ב אנשים המקילים כיוצא בזה:

תשובה

ב' אי נושא ונותן בחנותו בכלל מחלל שבת ויו"ט הוא הרי הוא ככל מחללי שבת באיסורי' הכתובי' בקרא כמ"ש הרמב"ן פ' אמור בפסוק שבתון זכרון תרועה ע"ש וז"ל הרמב"ן שנצטוינו מן התורה להיות לנו מנוחה ביום טוב אפי' מדברי' שאינן מלאכה לא שיטרח כל היום למדוד התבואות ולשקול הפירות והמתנות ולמלא החביות יין ולפנות הכלים וגם האבנים מבית לבית וממקום למקום ואם היתה עיר מוקפת חומה ודלתות נעולות בלילה יהיו עומסים על החמורים ואף יין וענבים ותאנים וכל משא יביאו בי"ט ויהי' השוק מלא לכל מקח וממכר ויהי' החנות פתוח והחנוני מקיף והשולחנים על שולחנים והזהובים לפנייהם ויהי' הפועלי' משכימי' למלאכתן ומשכירים עצמם כחול לדברים אלו וכיוצא בהן והותרו הימים הטובים האלו ואפי' השבת עצמה שבכל זה אין בהם משום מלאכה לכך אמרה תורה שבתון שיהי' יום שבתה ומנוחה ולא יום טורח מלאכה וכן מורה לשון רמב"ם פרק כ"א מהלכו' שבת ע"ש:

והוא מקרא מפורש בנחמי' קפיטל י"ג בימים ההם ראיתי ביהודה וגו' והצירים ישבו בה מביאים דג וכל מכר ומוכרים לבני יהודה וירושלים ואריבה את חורי יהודה ואומרה להם מה הדבר הרע הזה אשר אתם עושים ומחללים את יום השבת הלא כה עשו אבותיכם ויבא אלוקינו עלינו את כל הרעה הזאת ואתם מוסיפים חרון על ישראל לחלל את השבת ויהי' כאשר צללו שערי ירושלים לפני השבת ואומרה ויסגרו הדלתות וגו' וילינו הרוכלים ומוכרי כל ממכר מחוץ לירושלים פעם ושתיים ואעידה במ' ואומרה אליהם מדוע אתם לנים נגד החומה אם תשנו יד אשלח בכם מן העת ההוא לא באו בשבת ואומרה ללויים אשר יהי' מטהרים ובאים ושומרים השערים לקדש את יום השבת גם זאת זכרה לי אלקי' וחוסה עלי כרוב חסדיך ע"כ דברי נחמי' הרי קמן דיושב בחנות ומוכר ולוקח הוא מחלל שבת במה שכ' בפירוש האמנם נמצא בדברי חכמי התלמוד מקח וממכר בשבת אסור מדרבנן ועיי' תי"ט משנה וי"ו פ"ג דביצה והיינו באקראי ליקח דבר מחבירו דבר מאכל או שום דבר בארעי ואקראי זה אינו בכלל דברי נחמי' הנ"ל ואסרוהו התלמודים אבל הקובע מו"מ ופותח חנותו בשבת ושוכר ומשכיר הרי הוא מחלל שבת בפרהסי' ומכ"ש אם כותב בפנקסו ומוחק כדרך הסוחר' בחנותם חייב בכל מיני כתב ורושם ובכל לשון, ע"כ.

החזון איש (סימן נ"ב ו')

והרי הדבר מסור לחכמים לגדור גדר במקום הפרצה, וזה יותר חמור מאיסור פרטי ליחיד כי זה גדר לעם כולו ולדורות, ע"כ.

עובדין דחול לענין אופניים – הקדמה ודברי הפוסקים

להקדים: עובדין דחול אין המובן לעשות מה שהוא עושה בחול, דהלא גם אוכל ושותה בחול. אלא יש בו כמה הגדרות, והצד השווה בהם שהוא מבזה בזה קדושת השבת, כשעושה דבר שיש בו הנהגה שהוא מצד עצמו נוגע לדבר של חול.

כללת השבת (בעל תוס' יו"ט)

אמנם עובדין דחול דאין הפירוש לאסור כל מה שעושה בחול וכו' יש בו ג' אופנים, דהיינו אם שאסור חכמים הדבר משום דדומה לא' מל"ט מלאכות, או משום שמא ע"י כך יבוא לעשות מלאכה, או משום טרחא יתירה, ע"כ.

רכיבת אופניים ו"סוקערס" בשבת וענין עובדין דחול ועשה דשבתון

אמת ליעקב (א"ח ש"ב הערה של"ט)

ועיקר הגדרה של "עובדא דחול" הוא כל הנעשה באופן המוכשר לעשות הרבה ביחד כי פעולות שבת המותרות היינו רק המצטרך לאותו יום בלבד וכו' ומטעם זה אסור לרכוב על אופניים בשבת, כיון שהוא כלי שנעשה שיוכל האדם ליסע על ידו מהלך גדול וארוך, ולכן אף למהלך טקן אסור, ע"כ.

[ולכאורה זה על דרך מהלך הג' של כלכלת השבת הנ"ל, שזהו הגדרת טרחא, שאינו עוסק בצרכי היום, אלא בענין של רבוי כמיות. וא"כ כל ענין של transportation ענינו כן.] וממילא מובן מה שאסרו הרבה פוסקים ענין אופנים משום עובדין דחול.

שו"ת ציץ אליעזר חלק א סימן כא אות כ"ז

נראה פשוט שאסור לנסוע בשבת או יום טוב באופנים אפי' בתוך התחום מג' טעמים. (א) גזירה שמא יצא חוץ לתחום. (ב) משום עובדין דחול דיש בזה עשה של תורה כנ"ל בשם הרמב"ן וח"ס. (ג) נוסף לזה יש בזה גם הגזירה של שמא יתקן מנא. שבהרבה פעמים מתפוצץ הגומי מסביב לגלגל ויבוא לתקן אותו במילוי אויר בגומי וכדומה. ופשוט. זהו הנלפענ"ד בעה"ת.

חוט השני (ח"ג סימן ס"ח)

ולכן אין לנסוע בשבת באופנים דמיחזי כובדין דחול שנסוע למקום אחר. ועע"ש ח"ד סימן פ"ח שהוסיף גם עוד כלים שיש להם גלגים, וז"ל, אבל לרכות בשבת על אופניים ודאי שאסור משום עובדא דחול וכו' וה"ה דאסרו לנסוע בשבת על סקטים וכו"ל.

עוד אחרונים שאסרו משום עובדין דחול, ספר יסודי ישרון, שאלת יעקב, שו"ת מים חיים, שו"ת באר משה, שו"ת ישכיל עבדי, כולם הזכירו משום עובדין דחול, ומטעם הנ"ל.

עוד יש כמה אחרונים שדנו על אופנים עובדין דחול מהיקש לדינים אחרים כעין זה שדנו בהם הפוסקים משום עובדין דחול.

תלמוד בבלי מסכת שבת דף קיג עמוד ב

אלא שלא יאה הילוכך של שבת כהילוכך של חול מאי היא? כי הא דאמר רב הונא אמר רב, ואמרי ליה אמר רבי אבא אמר רב הונא: היה מהלך בשבת ופגע באמת המים, אם יכול להניח את רגלו ראשונה קודם שתעקר שניה - מותר, ואם לאו - אסור. וכו' אלא: כדבעא מיניה רבי מרבי ישמעאל ברבי יוסי: מהו לפסוע פסיעה גסה בשבת, ע"כ.

ספר חיים ברצונו (או"ח סימן י"ב) ו

כי יגרע מהילוך פסיעה גסה דאסרו בשבת משום עובדין דחול שלא יאה הילוכו בשבת ככדחול משום דפסיעה גסה מורה שהוא ממהר בהילוכו עבור איזה עסק.

וכן הוא בספר חזון עובדיה (ח"ד עמוד מ"ג) כענין זה ממש, דענין פסיעה גסה הוא למהר הליכתו. ואין זה מדרך שבת. ואסור דבר זה דלא גרע מפסיעה גסה. וכן ראיתי בשם הגר"ש וואזנאר מובא סברא זאת גם (ע' קובץ מבית לוי ח"ו עמוד נג)

בגמ' ביצה (כ"ה עמוד ב')

ת"ר אין הסומא יוצא במקלו ולא הרועה בתרמילו, פרש"י (ד"ה אין הסומא יוצא במקלו) דהוי דרך חול ואיכא זלותא די"ט, ע"כ.

שולחן ערוך הרב אורח חיים סימן תקכב סעיף א

הסומא והזקן אין יוצאים במקל לא לרשות הרבים ולא לכרמלית מפני שהוא דרך חול וזלזול ליו"ט כיון שאפשר לו להלך בלא מקל זה ואינו נוטלו אלא לתקן ולישר פסיעותיו.

רכיבת אופניים ו"סוקערס" בשבת וענין עובדין דחול ועשה דשבתון

ליתר עיון – ענין שבתון ומלאכת חוה"מ

• רמב"ם הלכות יום טוב פרק ז

חולו של מועד אף על פי שלא נאמר בו שבתון הואיל ונקרא +ויקרא כג, ל"ז+ א מקרא קדש והרי הוא זמן חגיגה במקדש אסור בעשיית מלאכה כדי שלא יהיה כשאר ימי החול שאין בהן קדושה כלל, והעושה בו מלאכה האסורה מכין אותו מכת מרדות מפני שאיסורו ב מדברי סופרים, ולא כל מלאכת עבודה אסורה בו כיום טוב שסוף הענין בדברים שנאסרו בו כדי שלא יהיה כיום חול לכל דבר, לפיכך יש מלאכות אסורות בו ויש מלאכות מותרות בו.

• משנת יעבץ או"ח סימן מ"ד

ביאר דברי הרמב"ם ע"פ הרמב"ן וריטב"א דכשעושה היום כיום חול הוא דעובר.